

به ساختن مجدد تمدن اسلامی و بازسازی امت اسلامی می‌اندیشیم

حسن رحیم‌پورازغدی، عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در نشست اتحادیه تئاتر جهان اسلام که در حاشیه چهل و یکمین جشنواره تئاتر فجر برگزار شد، گفت: «در مورد مفهوم‌شناسی نشست اتحادیه تئاتر جهان اسلام باید گفت‌وگو انجام شود زیرا اولین باری است که ما دور هم جمع شده ایم. تا زمانی که دانشکده‌های تئاتر و سینما در سراسر جهان اسلام کاری جز ترجمه ندارند،

چیزی به نام تئاتر جهان اسلام نداریم.» او افزود: «در ایران بعد از انقلاب اسلامی به ساختن مجدد تمدن اسلامی و بازسازی امت اسلامی می‌اندیشیم. این انقلاب از ایران در بستر تفکر شیعه اسلامی آغاز شده اما تنها ایرانی و شیعی نیست. امام خمینی(ره) به بازسازی امت اسلام در سراسر جهان می‌اندیشید.» رحیم‌پور ادامه داد: «به ما گفته شده هنر ربطی به تعهد و

ایدئولوژی ندارد اما امروز هیچ اثر هنری در سینما و تئاتر در جهان نمی‌بینید که ایدئولوژیک نباشد. می‌گوییم هنر به اخلاق ربطی ندارد اما در جامعه امروز شاهد هنر ضداخلاقی هستیم.»او ادامه داد: «هنر بی‌تعهد وجود ندارد. اگر توانستیم هنرمندانی تربیت کنیم که حقیقت را بشناسند ما در عرصه تئاتر و سینمای آینده قطعاً می‌توانیم به جاهای خوبی برسیم.»

روایت سعيده آجربنديان از حضور در چهل‌ويکمين جشنواره تئاتر فجر

روایتی زنانه از روابط پیچیده انسان‌ها

مانی‌آشفته
آگروه فرهنگ‌و‌هنر

سعيده آجربنديان يکي از فعالان تئاتري است که دانش‌آموخته دکترای فلسفه هنر در دانشگاه سوره است و تاکنون در نمایش‌های بسیاری در مقام نویسنده، کارگردان، چهره‌پرداز و ... فعالیت کرده و ۱۱ شاخه زینق سفید، جاده‌ای به سوی کعبه، ناگهان همه برمی‌خیزند و آسمان پایه‌ماه را در مقام کارگردان در کارنامه دارد. در ضمن دو نمایش آخرین در جشنواره تئاتر فجر حضور داشته است. اجرای «آسمان پا به ماه» در جشنواره چهل‌ويکم تئاتر فجر دلیلی شد که پای صحبت های او بنشینیم. در ادامه گفت‌وگو با سعيده آجربنديان را می‌خوانید.

❖ ❖ ❖

❶ نمایش آسمان پا به ماه را در چه شرایطی و براساس چه موضوعی نوشته‌اید؟

ایده نمایشنامه ۱۰ سال پیش به‌واسطه خبری

❷ اولین نمایشی را که در جشنواره فجر شرکت داده‌اید به خاطر دارید که در چه شرایطی اجرای‌تان پیش‌رفت؟

در دوره‌های گذشته به دلیل تعدد بخش‌هایی که در فراخوان جشنواره تئاتر فجر در نظر گرفته شده بود به اشتباه وارد رقابت با نمایش‌هایی شدم که در جشنواره دانشگاهی شرکت داشتند و موفقیت‌هایی کسب کرده بودند.

❸ انتظار شما از جشنواره فجر چیست؟

ایجاد فضای امن برای گروه‌های شرکت‌کننده و امکان تماشای نمایش‌های جشنواره برای تماشاگران مشتاق.

❹ سالی که در اختیار شما قرار دادند به لحاظ ابعاد و امکانات درخو‌ر اجرای‌تان بود؟

کاملاً. تماشاخانه ایرانشهر، سالن سمندریان را برگزیدم و پس از پیگیری خوشبختانه با درخواستم موافقت شد.

❺ چه شیوه اجرایی‌ای را برای آسمان پا به ماه در نظر گرفتید؟

با توجه به این‌که نمایشنامه را تقریباً کارگردانی شده نوشتم، طراحی مینیمالیستی و فضای مدرن را مناسب اجرا دیدم و همین رویکرد را در جشنواره پیاده کردم.

❻ این نمایش نسبت به کار قبلی‌تان چقدر متفاوت است؟

نمایش قبلی، «ناگهان همه برمی‌خیزند به آوازی

دیگر»، بر مبنای رئالیسم جادویی شکل گرفت و اجرا شد. نمایش آسمان پا به ماه اثر متفاوتی است. هرچند که همچنان یک شخصیت محوری درام است.

❽ مبنای انتخاب بازیگر چگونه بوده و با توجه به این‌که بازیگر نقش اول نمایش (سایه) شناخته شده نیست، تعامل شما با وی چگونه بوده است؟

بازیگران نمایش تجربه تئاتر زیادی دارند و دو بازیگر نمایش تا مرحله دکترا ادامه تحصیل داده و ۲۰ سال تجربه کار تئاتر دارند. برای انتخاب بازیگر در شرایط سختی قرار داشتم. قهرمان مدرن نمایش، نقش سایه، بسیار مهم بود. شخصیت آنتاگونیست درام آسمان پا به ماه شخصیت پروتاگونیست را به سفری فرامی‌خواند. ابتدا او مقاومت می‌کند اما تحت‌تأثیر قدرت نیروی مخالف، قدم در مسیر تغییر می‌گذارد، پوست‌اندازی می‌کند و در پایان سفر دوباره متولد می‌شود. دردنیای امروز قهرمان نمی‌تواند ویژگی‌های قهرمان کلاسیک را داشته باشد. سرنوشت تراژیک او نمی‌تواند براساس همان الگوهای تکرارشونده رقم

بخورد. پس قصه نمایش زیر پوسته‌ای نرم پیشروی می‌کند، که متاثر از شخصیت‌پردازی و اتمسفر نمایش است، نه اوج و فرود درام کلاسیک. حالا قهرمان این دنیا چگونه باید در فضای درام ظاهر شود؟ بازیگرش بر صحنه‌ای قدم بگذارد که نسبت نزدیکی با قاب سینما دارد اما زنده است و در حال نفس می‌کشد. از این حیث برای انتخاب بازیگر نقش سایه بسیار با چالش روبه‌رو بودم. در این ۱۰ سال که نمایشنامه متولد شده بود بارها به بازیگر نقش سایه فکر کردم و منتظر بودم تا خود را نشانم بدهد. با فائقه شلاوند از طریق دکتر فرشید دولت‌آبادی آشنا شدم که سابقه همکاری با او را داشت. به پیشنهاد این کارگردان اعتماد کردم و در اولین دیدار با وجود فاصله‌ای که با نقش سایه داشت، دانستم که انگیزه و توان کافی برای رسیدن به نقش دارد. قدرت تحلیل، پذیرش هدایت کارگردان، آمادگی برای تمرین منظم و هماهنگی با بازیگران و عوامل دیگر زمینه‌تعالمل لازم بین ما فراهم کرد.

❹ ایده طراحی صحنه چطور به فکرتان خطور کرد؟ چرا همه چیز مینیمالیستی شده است؟

ساختار شکنی در صحنه‌هایی از نمایشنامه که تکرار می‌شود موجود است؛ دورویکرد متفاوت بایک واقعه در زمان و مکان مشخص. این‌که چقدر فکر انسان به رفتار او نزدیک است؛ او چقدر کنش‌مند است و چقدر متغزل. طراحی مینیمالیستی این امکان را برای من به وجود آورد که بتوانم از زوایای مختلف نمایش را با کمترین زوائد در معرض تماشا قرار دهم.

❺ با توجه به موضوع نمایش آیا حقیقت و وجدان بیدار در انسان مدرن همچنان جلوه‌ای دارد؟

جلوه حقیقت‌طلبی و وجدان بیدار زمان‌مند نیست. در دورانی که با بمباران اخبار منفی اختلاس‌های میلیاردی، فقر، روابط نامتعارف و ... مواجهیم در این نمایش ما با انسان اگزیستانس مواجهیم که مسأله‌اش، انتخاب است.

❻ شعرهایی که در متن آمده در زمان نوشتن درام آمده یا از شعرهای قبلی‌تان آنها را به متن وارد کرده‌اید؟

از آنجا که نوشتن نمایشنامه دو سال به طول انجامید شعرها متولد شده و چند سال بعد در دفتر شعر «هشت بی‌سه نقطه نیست می‌شود» چاپ شد.

❼ شرایط حضور بازیگران و اجرای عمومی چگونه است؟

شرایط کار کردن برای فجر بر مبنای کمک‌هزینه اعلام‌شده در فراخوان بود. از آن مبلغ هزینه‌های تمرین تا اجرا کم شده و مبلغ باقی‌مانده با توجه به درصدی که سال‌ها پیش برای تهیه تئاتر اعلام شده بود بین اعضای گروه تقسیم می‌شود.

برش

نمایش شکل‌گرفته از رویا

نمایشنامه «آسمان پا به ماه» را حدود ۱۰ سال پیش نوشتم و داستان این نمایش اقتباس از اثری نیست، بلکه برگرفته از رویارویی من با اخباری درباره فیلمنامه‌نویسان جوانی است که بدون حفظ حقوق مادی و معنوی از اثرشان استفاده شده بود و در این خصوص پیگیری‌ها و تحقیقاتی با بخش حقوقی خانه سینما نیز داشته‌ام.

همواره بحث سرقت ادبی در تاریخ مطرح بوده و من از این ایده در نگارش نمایشنامه استفاده کردم و وارد بطن زندگی و روابط پیچیده میان انسان‌ها شدم. روند نگارش حدود دو سال به طول انجامید، ابتدا با دو شخصیت و سپس دو شخصیت دیگر را اضافه کردم. نمایشنامه در فضایی رئال نوشته‌ام‌آدرآن به جزئیات بسیار پرداخته شده است. در اجرا با رقم‌بازی شده و ساختار بوطیقای و ارسطویی را با شیوه اجرایی مینیمالیستی دنبال کردم و پیش‌بردم. شخصیت محوری نمایش یک زن است و این نمایش روایتی زنانه دارد. در بطن این درام قصه‌ای وجود دارد و جزئیات برایم مهم است و کم‌فروشی نکردم و تماشاگر نیز متوجه این موضوع خواهد شد. امیدوارم توانسته باشم همه آنچه مدنظر داشتم به مخاطب منتقل کنم.

در بحث نورپردازی، آهنگسازی، صحنه، ویدئوآرت، بازی و ... همه عوامل تمام سعی خود را به کار گرفتند. خوشبختانه چهل و یکمین دوره جشنواره تئاتر فجر، فراخوانی ساده و شفاف داشت و این امکان را به شرکت‌کنندگان داد که آگاه باشند در کدام بخش حضور خواهند داشت.

رویداد

تلاش برای افزایش سهم فرهنگ و هنر در مجلس

غلامرضا منتظری، نایب‌رئیس دوم کمیسیون فرهنگی مجلس با اشاره به تلاش مجلس برای افزایش سهم بودجه فرهنگ و هنر می‌گوید: «سال ۱۴۰۰ تلاش شد سقف اعتبار افزایش یابد و صندوق حمایت از هنرمندان هم تقویت شد.»

منتظری که در نهمین روز جشنواره تئاتر فجر هم‌مان این رویداد نمایشی بود، گفت: «ما جلوه‌های شورونشاط اجتماعی و غنی‌سازی اوقات فراغت مردم را از طریق ارتباط آثار جشنواره بین‌المللی تئاتر فجر با تماشاگران مشاهده می‌کنیم.» نماینده مردم گلستان افزود: «من از نزدیک مشکلات هنرمندان عرصه هنرهای نمایشی را درک کرده‌ام و یکی از انگیزه‌های حضور در کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی تلاش برای گذاشتن سنگ بنایی به منظور توجه به اقتصاد هنر بوده و هست.» منتظری با بیان این‌که در آستانه تدوین برنامه هفتم توسعه کشور هستیم، گفت: «تدوین برنامه هفتم توسعه کشور، یک عملکرد ریشمای خواهد بود. متأسفانه سهم فرهنگ از بودجه عمومی کشور کمتر از ۲ درصد است که شایسته این عرصه نیست. ما سعی داریم تا در سال ۱۴۰۲ بتوانیم این سهم را تا ۶ درصد افزایش دهیم و امیدواریم تا در زمینه تئاتر نیز بتوانیم اتفاقات خوبی رقم بزنیم.»

عدالت هنری در جشنواره تئاتر فجر رعایت شد

محمود شالویی، رئیس انجمن آثار و مفاخر فرهنگی و مشاور وزیر فرهنگ که یکی از تماشاگران جشنواره تئاتر فجر بود، گفت: «از نظر من تا الآن استقبال خوبی از جشنواره تئاتر فجر صورت گرفته و برخلاف کسانی که می‌گویند به جشنواره نمی‌رویم و کسی هم نمی‌رود، می‌گویم که شلوغی و ازدحام جمعیت دیده می‌شود. شاهد حضور مخاطبان و علاقه‌مندان زیادی در مجموعه تئاتر شهر بودم و این استقبال از آثار تئاتر فجر باعث دلگرمی است.» محمود شالویی از حضور پررنگ هنرمندان استانی و شهرستان‌ها گفت: «همه هنرهای ما خصوصاً تئاتر و نمایش در همه شهرها تقسیم شده و به یک محدوده محصور نمی‌شود، اگر بخواهیم هنر کشور را بررسی کنیم، باید همه جای ایران عزیز را ببینیم؛ بسیاری از آثار که در جشنواره چهل و یکم تئاتر فجر شاهدش هستیم با استقبال مواجه شد و سطح کیفی نسبتاً قابل قبولی دارد.» او در پایان افزود: «حالا می‌توانیم بگوییم که هنر در سراسر کشور گسترانیده شده و موضوع عدالت هنری نیز رعایت شده است.»

صحنه

جام جمه

تئاتر

THEATER

سه‌شنبه ۱۱ بهمن ۱۴۰۱ ■ شماره ۶۴۲۱

نقد صحنه

نقدی بر نمایش «هملت» کار آرا برنیاسکیان از ارمنستان

بازی در وضعیت نوین

رضاآشفته
مکاس وکاتریناس
پستانه

نمایش «هملت» را بارها دیده‌ایم و این بار نیز گروه ارمنستانی توانست یک هملت متفاوت را اجرا کند که بسیار گیرا و گویا باشد و این خود سرآغازی است برای توجه کردن به هملت که همچنان پس از ۴۰۰ سال ویلیام شکسپیر را با سربلندی به تماشاگران تئاتر با زبان‌های مختلف در سراسر جهان مطرح می‌کند. گروه ارمنستان بر آن بود که با یک نگاه مدرن و با توجه به رمز و رازهای دراماتورزی نوین از آنچه باید بیان شود، غایت بهره‌بری نمایشی را ببرد که در یک ساختار اجرایی نوین جلب توجه کند و نگذارد تماشاگر نسبت به اجرای کار خاموش بماند. در بیان این اجرا نگاه ویژه‌ای به موسیقی زنده و پلی‌بک دارد و در جای‌جای لحظه‌ها از موسیقی بهره‌مند می‌شود که حس و حالت‌های بازیگران و میزاسن‌های عمیق را ایجادکند. شاید دومین نقطه، بودن گاری‌هایی است که با آمد و شدشان لحظلات را به‌گونه‌ای متفاوت دگرگون می‌سازند و از آنها بازیگران بیرون می‌آیند یا قاب‌های تصویری چشم‌نوازی را ایجاد می‌کنند. شاید نور سومین عنصری است که در خدمت اجراست تا در فضاسازی بر رنگ و لعاب به اجرا بیفزاید و مدام در حال تغییر و تحول باشد و هیچ‌گاه از نورهای آویز بر گاری‌ها یا نورهای مختص سالن چشم‌پوشی نمی‌شود و این یعنی حضور پررنگ نور که می‌تواند در بار هیجانی و نمایشی اثر بیفزاید.

بازیگران بنابر لباس‌ها و گرمی‌های مورد نیاز برپایه درک شخصیت‌های شکسپیری در یک موقعیت نمایشی به‌دنبال ایجاد جار و جنجال‌هایی هستند که از تردید به انتقام منجر می‌شود و در پایان امر تراژیک برای خود همدت نیز به ناچار ممکن می‌شود و یکی دیگر بنابر دسیسه‌های پنهان به‌دنبال کسب قدرت و نشستن بر تخت شاهی، تاج‌گذاری می‌کند. این هملت به ظاهر متکی بر روایل هملت شکسپیر است اما در باطن با حذف آدم‌ها و رویدادهایی با نگاه موجزتر به‌دنبال تأثیر دیگری است که شتاب دنیای نوین را به ما یادآوری می‌کند و این ضرب‌هنگ برآمده از یک واقعیت تلخ و رو به شبانی است که همان دراماتورزی را برای مان معنا می‌بخشد. هملت ارمنستان بیشتر شبیه یک فیلم سیاه و سفید است که برای لحظاتی با نورهای سرخ و آبی اصرار بر فضاهایی می‌کند که امکان وقوعش در جهان امروز بر ما روشن‌تر است، یعنی از آن گذشته دور به نزدیک می‌آید و ما را دچار حیرت می‌سازد که گسستی بین انسان امروز و دیروز نیست بلکه وضعیت تراژیک همچنان بر جهان چیره است و راه‌گزیری نیز از آن نیست. هملت ارمنستان شاید به اندازه هملت اوستر مایر آلمانی نوین نباشد اما به اندازه خود نوآوری دارد و در چالش با متن شکسپیر به‌دنبال الفای توانمندی ذهنی یک کارگردان آسیایی برآمده است و اگر می‌توانست به شرایط طنز و حتی هول و هراس‌های خفته در متن شکسپیر نزدیک‌تر شود، حتی می‌توانست یک فضای گروتسک را ایجاد کند که ما با حیرت بیشتری سالن را ترک کنیم و این گویای یک شرایط مدرن‌تر است و البته بازی قدرت در ارمنستان با جنگ ارمنستان با آذربایجان نیز می‌توانست شرایط بهتری را برای بیان این هملت مهیا کند و این نکات ریزی است که از آن در تحلیل متن و دراماتورزی آن غفلت شده است.

یادمان

مسعود سپهر درگذشت

مسعود سپهر، یکی از موثرین گرافیک معاصر کشور، پس از دو هفته بیهوشی که به دلیل حادثه سقوط از پله داشت، شامگاه ۹ بهمن در بیمارستان شهدای تجریش تهران دار فانی را وداع گفت. مسعود سپهر متولد سال ۱۳۳۵ در تهران بود که در سال ۱۳۵۶ از کالج چاپ لندن فارغ‌التحصیل شد و دارای مدرک لیسانس طراحی گرافیک، تایپوگرافی و برنامه‌ریزی چاپ بود. او که سابقه سال‌ها تدریس در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی را در کارنامه دارد، نقش مهمی در ترویج هنر گرافیک در کشور داشت. مسعود سپهر در حوزه طراحی پوستر تئاتر هم فعال بود و در ادوار مختلف جشنواره تئاتر فجر به عنوان داور بخش پوستر این رویداد نمایشی فعالیت داشت.

